

тю, проте недостатнім рівнем збалансованості попиту та пропозиції, несприятливими умовами реалізації.

При всіх негативних чинниках рівень рентабельності плодів та ягід вищий за рівень рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції не тільки в області, а й по країні в цілому. Ця позитивна тенденція має і зворотній бік – підприємства галузі майже не мають вільних грошових коштів, які могли би бути використані на відтворення садів та використання новітніх інноваційних технологій ведення садівництва.

Отже, Україна та Хмельницька область зокрема володіє таким потенціалом, який дозволяє їй значно покращити показники виробництва плодоягідної продукції. Природно-кліматичні умови регіону дозволяють вирощувати майже всі помологічні сорти плодових та ягідних культур.

Висновки. Галузь садівництва є високорентабельною та має потенційні можливості нарощування обсягів виробництва і, відповідно, рівня ефективності садівництва. Проте необхідно побудувати сучасну агропромислову інфраструктуру галузі, використовувати сучасні інноваційні технології виробництва, формувати регіональні ринки продукції садівництва. Отже, важливого значення набуває оптимальне та раціональне поєднання державного регулювання розвитку галузі та вільного ринкового регулювання ринку при умові врахування умов його функціонування та етапів розвитку, особливостей виробництва та збуту продукції садівництва. Одним із нагальних питань на сьогодні залишається відсутність сховищ плодоягідної продукції, що автоматично знижує її якість та істотно впливає на ціноутворення.

Список використаних джерел:

1. Економіка та організація промислового садівництва України / [Шестопаль О.М., Рульєв В.А., Кондратенко П.В., та ін.]; за ред. д-ра економічних наук О.М. Шестопаля, ІС УААН. – К. : ННЦ ІАЕ, 2010. – 334 с.

2. Малай Ю. Чи зацвітуть сади? // Аграрний тиждень. Україна. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://a7d.com.ua/novini/6426-chi-zacvtut-sadi.html>

Рецензент: д.е.н. Чикуркова А.Д.

УДК 637.1:338.4

СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МОЛОКОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

***Воронько-Невіднича Т.В., к.е.н., доцент
Полтавська державна аграрна академія***

Визначено стан та тенденції розвитку молокопродуктового підкомплексу Полтавської області. Запропонована розробка комплексу економіко-організаційних заходів щодо підвищення конкурентоспроможності й розвитку підприємств молокопродуктового підкомплексу області.

Condition and trends of dairy production in Poltava region are defined. Proposed development of complex economic and organizational measures to increase competitiveness and development of dairy production in region.

Постановка проблеми. Необхідність вирішення проблем молокопродуктового підкомплексу з метою забезпечення її ефективного функціонування для

задоволення цілей виробників, переробників, споживачів, підвищення рівня конкурентоспроможності ринку роблять актуальним здійснення досліджень у даній галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значна увага пошуку шляхів розвитку та підвищення функціонування молокопродуктового підкомплексу приділялась у працях таких науковців й практиків, як: П. С. Березівський, В. М. Бондаренко, М. М. Ільчук, М. П. Коржинський, П. М. Макаренко, В. Я. Месель-Веселяк, Т. Л. Мостенська, П. Т. Саблук, І. М. Топіха, О. В. Шкільов, О. М. Шпичак та ін.

Постановка завдання – визначення стану та основних тенденцій функціонування молокопродуктового підкомплексу в Полтавській області, виокремлення можливих шляхів підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Молокопродуктовий підкомплекс АПК є тим сегментом національного господарства, який потребує вмонтування сучасних форм інтеграції виробників молока та молокопереробних підприємств, перевірених світовою практикою інструментів державної підтримки розширення поголів'я молочного скотарства, уніфікованих стандартів контролю якості молока і молочних продуктів. Більше того, вступ України в СОТ підвищує вимоги до вітчизняних виробників молочної продукції та створює більш сприятливі умови іноземним виробникам для виходу на вітчизняний ринок [1, с. 52].

Для виробників молока та продуктів його переробки проблематичним питанням залишається надходження на виробництво якісної молочної сировини. В останні роки проблема посилюється, оскільки обсяги виробництва сирого молока щороку зменшуються. За таких умов молокопереробні підприємства змушені купувати сировину низької якості, щоб тільки задовільнити свої потреби в сировині та попередити збої у виробничому процесі [3, с. 248].

За сучасних умов важливим питанням є реалізація молока-сировини. Розглянемо динаміку і структуру реалізації молока та молокопродуктів у сільськогосподарських підприємствах Полтавської області за допомогою даних табл. 1.

Таблиця 1

**Динаміка та структура реалізації молока та молокопродуктів
у Полтавській області, 2007 – 2011 рр.**

Показники	Роки					2011 р. від 2007 р., (+, -)
	2007	2008	2009	2010	2011	
Обсяг реалізації молока та молочних продуктів, тис. т	218,4	234,0	265,2	275,7	294,7	+76,3
Середні ціни реалізації	1823,3	2146,3	1943,9	3172,7	3059,5	+1236,2
Індекси цін реалізації	166,7	117,7	90,6	163,2	96,4	x
Структура реалізації, %:						
- переробним підприємствам	93,9	95,9	95,7	94,9	96,0	+2,1
- населенню в рахунок оплати праці	0,4	0,3	0,3	0,2	0,1	-0,3
- на ринку	1,0	0,4	0,3	0,3	0,3	-0,7
- за іншими напрямками	4,7	3,4	3,7	4,6	3,6	-1,1

Джерело: розраховано за [4]

Аналіз даних табл. 1 показує, що за 2007 – 2011 рр. обсяг реалізації молока та молочних продуктів у Полтавській області збільшився на 76,3 тис. т (34,9 %) і становить 294,7 тис. т.

У структурі реалізації молока та молокопродуктів за 2011 р. найбільшу питому вагу займають переробні підприємства – 96,0 %, частка яких за досліджуваний період збільшилася на 2,1 %, за іншими напрямками спостерігалася скорочення: населенню в рахунок оплати праці – 0,3 %, на ринку – 0,7 %, за іншими напрямками – 1,1 %. Таким чином, основним каналом реалізації молока залишаються переробні підприємства.

Скорочення обсягів сирого молока та зменшення його надходження на промислову переробку зумовлює зниження обсягів та ефективності виробництва молока та молочних продуктів, погіршення забезпечення ними населення окремих регіонів та країни в цілому, що негативно впливає на рівень продовольчої безпеки країни.

Протягом останніх 5 років значно скоротилося надходження молока та молочних продуктів на переробні підприємства Полтавської області – 140,1 тис. т (21,1%). Суттєві зміни відбулися у структурі надходження: так у 2007 р. від сільськогосподарських підприємств переробні підприємства отримали 36,5 % вхідної продукції, від господарств населення – 62,4 %; станом на 2011 р. Питома вага сільськогосподарських підприємств у структурі надходження молока становить 52,1 %, тоді як господарств населення лише 35,7 % (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка надходження молока та молочних продуктів на переробні підприємства Полтавської області, 2007-2011 рр., тис. т

Показники	Роки					2011 р. до 2007 р., (+, -)	Питома вага надходжень, 2011р., %
	2007	2008	2009	2010	2011		
Надійшло – всього в т.ч. від:	663,2	614,7	525,6	481,9	523,1	- 140,1	100
- сільськогосподарських підприємств	242,1	274,5	286,4	267,9	272,3	+30,2	52,1
- господарств населення	413,7	336,8	232,1	201,3	186,8	-226,9	35,7
- інших господарських структур	7,4	3,4	7,1	12,7	64,0	+56,6	12,2

Джерело: розраховано за [4]

Низька якість готової продукції зумовлена відповідною якістю та безпечністю сировини. Основними чинниками зниження якості молока-сировини на сьогодні є порушення санітарно-гігієнічних умов виробництва молока, недотримання вимог очищення, охолодження молока, неналежний первинний контроль якості молока, порушення умов доїння, транспортування.

В результаті, молоко для переробки, не відповідає діючим нормам за мікробіологічними показниками, мають місце перевищення норм вмісту антибіотиків, пестицидів, рослинних замінників, фальсифікату молока водою тощо.

Поліпшення якості сировини через запровадження і дотримання міжнародних стандартів та дотримання санітарно-гігієнічних умов виробництва,

вчасне охолодження, відповідна підготовка її до продажу є одним з основних напрямів підвищення якості та конкурентоспроможності вітчизняної молочної продукції порівняно з імпортованою [3, с. 248].

Унаслідок низької якості сировини товаровиробники зазнають економічних втрат, зменшується рівень завантаження виробничих потужностей переробних заводів і унеможливується виробництво високоякісної готової продукції. Організація системи управління якістю сировини у ланцюзі «виробництво – переробка – торгівля – споживання» дозволить суттєво покращити ситуацію у молокопереробній галузі України та підвищити економічну ефективність господарської діяльності усіх його учасників.

З'ясовано, що обсяги надходження молока на переробку, щороку знижуються, лише у 2011 р. ситуація покращилася. Це частково пояснюється зростанням закупівельних цін на молоко та молокопродукти.

Графічне зображення відношення обсягів виробленого молока до обсягів молока, що надійшли на переробку (рис. 1).

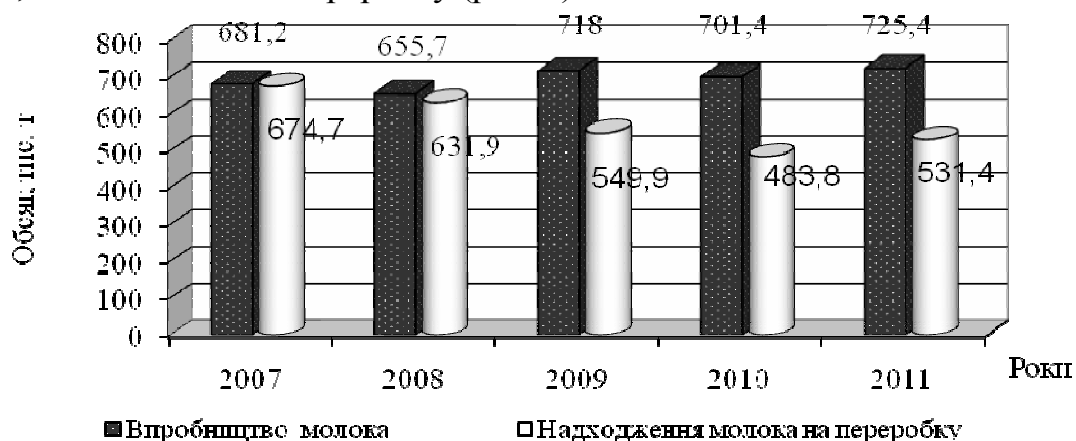

Рис. 1. Динаміка співвідношення виробництва та переробки молока у Полтавській області, 2007-2011 рр., тис. т [розраховано автором за [4]]

Слід зазначити, що на обласному рівні частка закупленого молокопереробними підприємствами молока у сільськогосподарських підприємствах вища, ніж на загальнодержавному рівні: якщо у 2007 р. на 4,5 в. п., то вже у 2011 р. на 15,8 в. п. Через дисбаланс концентрації молокопереробних підприємств та сировинної пропозиції в регіонах, велика кількість молокопереробних заводів змушені закуповувати сировину за сотні кілометрів від місця власного розміщення, що позначається на собівартості й так високовартісної молочної сировини.

Як зазначають фахівці, важливим фактором при ціноутворенні на ринку готової молочної продукції є вплив посередників при закупівлі молока-сировини і реалізації готової продукції. При закупівлі молока посередницькими структурами закупівельна ціна його зростає на 15-20 %. Реалізація готової молочної продукції від переробного підприємства до роздрібної торгівлі також здійснюється через посередницькі структури, які, як правило, рекомендовані торговельними організаціями, у яких продається відповідна продукція. При цьому залежно від асортименту торгового дому, відповідних доплат за вхідження молочної продукції до продажу у торговельній мережі, оптова ціна підприємства на молочну продукцію зростає на 25-60 %. Часто одна й та сама про-

дукція проходить через два-три таких торгових дома і кожен з них збільшує ціну такої продукції. Роздрібна торгівля, одержавши від торгового дому продукцію, реалізовує її споживачам зі своєю торговельною націнкою. Виробники молочної продукції не мають іншої альтернативи у реалізації своєї продукції. До роздрібної торгівлі на реалізацію надходить продукція тільки від оптових посередників [2, с. 64; 5, с. 80].

За останні роки основна конкуренція виробників перейшла в площину «сировинної війни». За оцінками експертів поточна завантаженість потужностей молокопереробної промисловості не перевищує 60-65 %. За таких умов конкуренція серед виробників буде стримувати високий рівень цін як на молочну сировину, так і готову молочну продукцію.

Висновки. У зв'язку із вищевикладеним, є підстави наголошувати на доцільності розробки комплексу економіко-організаційних заходів щодо підвищення конкурентоспроможності й розвитку підприємств молокопродуктового підкомплексу Полтавської області, зокрема:

- налагодження ефективної системи закупівлі молока-сировини у господарств населення шляхом створення пунктів заготівлі молока (оснащених холодильним, лабораторним обладнанням для проведення первинного аналізу якості молока), що перебуватимуть у власності молокопереробних підприємств;

- укладання довгострокових договорів з великими фермерськими господарствами на поставку молочної сировини, особливістю яких є максимальне забезпечення виробничих потреб та контроль якості сировини в межах визначених договором;

- забезпечення взаємовигідних зв'язків «виробництво-переробка-збут» на основі комплексної державної програми розвитку молочної галузі;

- прискорення процесу впровадження на молокопереробних підприємствах систем менеджменту, що побудовані у відповідності із міжнародними стандартами;

- надання інформаційної підтримки з боку державних органів влади вітчизняним товаровиробникам щодо якості та безпечності молокопродуктів з метою адаптації підприємств галузі до європейських вимог з гігієни та якості; підвищення рівня обізнаності спеціалістів, відповідальних за проведення контролю якості молока та молокопродуктів у відповідності з міжнародними вимогами тощо.

Список використаних джерел:

1.Божидарнік Т. Реформа молокопродуктового підкомплексу: альтернативи та пріоритети / Т. Божидарнік // Економіст. – 2011. – № 2. – С. 52-54.

2.Бондаренко В.М. Розвиток ефективного виробництва молока та його промислової переробки в Україні / В.М. Бондаренко // Економіка АПК. – 2008. – № 5. – С. 61-64.

3.Осадчук О. П. Стан та проблеми якості молочної сировини в Київській області / О. П. Осадчук // Вісник ЖДТУ. – 2012. – № 2 (60). Серія: Економічні науки. – С. 248-254.

4.Сільське господарство області у 2011 році : [статистичний збірник] ; [за заг. ред. Л. М. Безхлібняк] / Відомості Головного управління статистики у Полтавській області. – Полтава, 2012. – 272 с.

5.Шубравська О. В. Розвиток ринку молока і молочної продукції: світові тенденції і вітчизняні перспективи / О. В. Шубравська, Т. В. Сокольська // Економіка і прогнозування. – 2008. – № 2. – С. 80-93.

Рецензент: д.е.н., професор Макаренко П.М.